

JAK DÁL – hodnoty a smysl života v krizi lidství a lidské společnosti

Petr Hampl píše ve svém článku *Jak ožebračit chudé* v Lidových novinách 23. března 2013, že americký libertariánský politolog Charles Murray v přednášce *On happiness of people* identifikoval čtyři podmínky potřebné k tomu, abychom mohli svůj život považovat za dlouhodobě šťastný: *pevná rodina, přátelé nebo fungující sousedská komunita, náboženství (nebo filozofie, která je nahrazuje) a práce, která nás naplňuje. Hmotné zabezpečení je důležité, pokud nám pomáhá vést takový život. Sociální programy, které se pokoušejí kteroukoliv z těchto institucí nahradit, se nakonec ukážou jako destruktivní.* I když jde o kontroverzního politologa, jeho slova zasluhují pozornost a stojí za zamyšlení. Mohou být svým způsobem určitým vodítkem k nápravě ekonomických i sociálních pochybení, kterých se dlouhodobě současná liberálně-tržní společnost dopouští. Snadno lze nalézt rozdíly mezi jeho podmínkami šťastného života a současnou realitou chování a jednání lidské společnosti.

Křesťanství usiluje o naplnění věty *miluj bližního svého jako sebe samého* a převzalo zlaté pravidlo chování *nečiň ostatním, co nechceš, aby oni činili tobě*. Zakladatel světového skautského hnutí Sir Robert Baden-Powell a současně také lékařka a pedagožka Maria Montessori aplikují jako základní součást své výchovné metody *učení se činností (learning by doing)*. Lze se právem domnívat, že oba vyšli z pedagogické interpretace Jana Ámose Komenského a jeho *školy hrou (schola ludus)*. Konec konců, Baden-Powell prohlásil, že *skauting je hra (scouting is a game)* a kromě toho také, že *skauting není nic menšího než aplikované křesťanství (scouting is nothing less than applied Christianity)*.

Pro Baden-Powella a jeho skautské hnutí se stali vzorem rytíři a jejich etický kodex, který se opírá o *legendu o králi Artušovi a jeho dvanácti rytířích Kulatého stolu*. Baden-Powell připomíná také jako vzor pro skauty japonské *bušidó* a *samuraje*, podobně jako náš profesor Antonín Benjamin Svojsík, zakladatel českého skautingu. Ano, Baden-Powell i Svojsík byli při zakládání skautského hnutí inspirováni také japonským *bušidó* a *samuraji*. Tak praví historie skautingu a dokládají to také spisy obou, jak si lze v případě Baden-Powella snadno ověřit na internetu. Nemám dosud k dispozici Baden-Powellovo první vydání bible světového skautingu – knihy *Scouting for Boys* (1908), abych mohl v těchto souvislostech porovnat původní verzi a posoudit, co přesně o *bušidó* a *samurajích* v ní Baden-Powell píše, mohu to pouze odvodit ze Svojsíkových slov v knize *Základy junáctví* (1912). Ve vydání Baden-Powellovy knihy z roku 1946 a jejím českém překladu (2007) již zmínku o *bušidó* a *samurajích* nenajdeme. Pokud

se v předchozích vydáních knihy *Scouting for Boys* o *bušidó* a *samurajích* psalo, pak příčinou vyřazení pravděpodobně bylo neblahé až zločinné působení Japonců (viz označení ve sdělovacích prostředcích *moderní samurajové – váleční zločinci*) ve druhé světové válce. V jejich duchu a s odvoláním na jejich životní filozofii postupovali totiž japonští plánovači při přípravě válečných operací druhé světové války a anektování tichomořského prostoru s jeho bohatstvím a zdroji, které citelně postrádala jejich rychle se rozvíjející ekonomika. Krutost jejich válečných akcí se nemohla srovnávat s rytířskostí, jež byla kdysi národním hrdinům připisována. Důvodem jejich vyřazení je tedy pravděpodobně neblahé až zločinné působení Japonců (*moderní samurajové – váleční zločinci*) ve druhé světové válce. Ale toto vydání již Baden-Powell neupravoval, protože v roce 1941 zemřel. Svojsík v *Základech junáctví* (1912) o *bušidó* a *samurajích* jako vzorech pro skauty píše a odvolává se na Baden-Powella.

Světové skautské hnutí přežilo první světovou válku a dokonce z ní vyšlo posíleno, i když mnoho skautů a skautek a skautských činovníků ve válce ztratilo to nejcennější – svůj život. Období mezi dvěma světovými válkami je charakterizováno vznikem totalitárních diktátorských režimů – především komunistického v Rusku respektive Sovětském Svazu, nacistického v Německu, fašistického v Itálii, Španělsku a Japonsku (vznikl vojenský pakt Osa Berlin-Řím-Tokio) a několika dalších zemích (k nim se připojilo posléze od 14. března 1939 „samostatné“ Slovensko). Připočtěme k tomu ještě apartheid v Jižní Africe, rasovou segregaci ve Spojených státech, genocidy v některých zemích světa a komplikovaný život v koloniích, podřízených několika evropským velmocím.

Podobně jako první světová válka také ta druhá světová válka přinesla civilnímu obyvatelstvu velké utrpení a ztráty na životech, stejně jako těm, kteří museli bojovat (na straně útočníků) v zájmu *rozšíření životního prostoru* nebo naopak na jeho obranu a svobodu. V tom druhém případě šlo o boj na frontě (naši vojáci v zahraničních armádách) a vnitřní odboj a partyzánskou válku. V tomto směru skauti a skautky obstáli za nemalých obětí na životech. Děsivá byla např. nacistická vyhlazovací likvidace a masové popravy Židů *šoa – holocaust*, poprava více jak dvaceti tisíc zajatých polských důstojníků oddíly NKVD v katyňském lese, popravy občanů jiných národností a Rómů nejen jednotkami SS. Takové skutky byly označeny po válce za válečné zločiny a japonští rytíři *bušidó – samurajové* stejně jako nacisté a příslušníci jednotek SS a často i *wehrmachtu*, kteří se na těchto zvěrstvech podíleli, byli po skončení války souzeni jako váleční zločinci. Americká armáda a armády některých dalších států bojovali za osvobození obyvatel Evropy a Asie mimo území vlastního státu. Samotného Baden-Powella překvapilo, že skautské hnutí vyšlo z první světové války posíleno a byl by nepochybně stejně překvapen po skončení druhé světové války, pokud by se

jejího konce dožil. Lidstvo opět volalo po světovém míru a skautské hnutí dostalo svou novou příležitost. Bohužel ne nadlouho. Vznik železné opony a rozdělení světa vedlo ke ztrátě svobody v řadě evropských zemí – satelitech Sovětského Svazu a zákazu působení skautského hnutí v nich. Na druhé straně však postupně získávaly samostatnost a nezávislost původně koloniální země světa.

Dvacáté století skončilo a vstup do třetího tisíciletí a dvacátého prvního století byl přijímán s nadějí, že po těch tragických zkušenostech dvou světových válek, které stály desítky milionů lidských životů a způsobily nevyčíslitelné ekonomické škody *lidstvo snad konečně dostane rozum*. Marnost nad marnost, nedostalo. Skutečnost je daleko horší. Genocida zachvátila některé africké a asijské země, které získaly nezávislost, a veřejné popravy se dosud provádějí třeba v Číně i jinde. Veřejné násilné uřezávání nikoliv středověké stínání hlav či upalování nejen k smrti odsouzených zločinců, ale protivníků z důvodů politických či náboženských, lze spatřit dnes i na internetu. Můžeme se dohadovat, zda jako odstrašující příklad nebo jako návod k napodobení. Bohužel, lidstvo se nepoučilo a dodnes není lepší než bylo ve středověku. Stále mi tane na mysli otázka *má ve dvacátém prvním století lidský život vůbec ještě nějakou cenu?* Prohlásíme-li, že ano, pak tedy *jakou cenu* může mít v době, kdy proti sobě stojí politicky a nábožensky odlišná a protichůdná a v některých souvislostech doslova nepřátelská společenstva, v době, kdy značná část obyvatel světa hladoví a rozdíl mezi chudými a bohatými se neustále zvětšuje a prohlubuje. Civilizace se dostává na scestí. Oslaben je i vliv Organizace spojených národů, včetně jejích aktivit a působení, do které se vkládalo tolik naděje, a různých společensky důležitých mezinárodních organizací kulturních, humanitárních a zdravotnických. Paradoxní je tragická zkušenost s atomovou bombou v Hirošimě a Nagasaki. Statisíce mrtvých a zmrzačených měly odvrátit milionové ztráty při proponované invazi na japonské ostrovy. Snad jen díky tomu, že několik světových velmocí vlastní jaderné zbraně, nedošlo k další světové válce z obavy ze zničení civilizace. Hrozbu světu a ohrožení civilizace spojené s různými formami vydírání můžeme pozorovat v několika státech se svým způsobem relativně nižší či dokonce nízkou životní úrovní. A tak v současné době Korejská lidově demokratická republika vyhrožuje použitím raket a jaderných zbraní proti svému jihokorejskému partnerovi a proti USA, a Irán usiluje ve svém jaderném programu o výrobu jaderných zbraní, pokud je dokonce již nevlastní. Celý svět se tak dostává do složité a může se stát, že i obtížně řešitelné situace, ve které lze snadno vyhrožovat a vydírat.

Společnost duchovně a duševně chudne. Je proto třeba napnout všechny síly a soustředit se především na mládež a její smysluplnou a účelnou školní a mimoškolní výchovu a vzdělávání. Tato slova zaznívala odedávna a jsou dodnes

aktuální. Ale... promluvte s kterýmkoli pedagogem a vždy uslyšíte stesky na další klesání tělesné a duševní úrovně naší mládeže, klesání zájmu o veřejné otázky, nutnost dále omezovat učebnou látku, snižovat požadavky atd. Jsem horlivým stoupencem zavedení praktičtějšího směru do vyučování ve školách, ale k těm, kdož stále mluví o přetěžování žactva, nepatřím. Je jisto, že z jistého množství vědomostí nesmí škola dále slevovati, jinak vychová pseudointeligenci, generaci povrchních názorů, lenochů a lajdáků, malého národu, jakým jsme my, do krajnosti nebezpečnou. Stálým ohledem na slabochy, nehodící se ke studiu, **ničeho se nespraví**, nýbrž zhoršují se jen poměry na úkor nadaných i celkových výsledků. Škola má opatřiti potřebnými vědomostmi, naučiti houževnaté práci, a nedostojí-li tomuto svému úkolu, špatně připravuje pro život. Obávám se, že málokdo pozná, koho slova zde uvádím a kdy byla napsána. Ano, tato dodnes aktuální a stále platná slova napsal zakladatel českého skautingu profesor Antonín Benjamin Svojsík ve svém krátkém pojednání *Český skaut, Úvodem k nové národní naší instituci*, které vyšlo 1. února 1912. Jako motto své úvahy Svojsík napsal *Zdravá, ušlechtilá a snaživá mládež je nejdůležitějším problémem českého národa*. Připadá mi, že Svojsík napsal tato slova v jednadvacátém století a ne o sto let dříve. Jako zkušený kantor a pedagog odhalil tehdejší nedostatky školství. A nebojím se připomenout, že tyto nedostatky přetrvaly oněch sto let, jak jsem naznačil, stále se opakují, trápily předchozí generace, trápí i tu naši generaci a naši současnost dodnes a nebude tomu jinak ani v budoucnu, pokud se nezmění hodnotový postoj lidského jedince a celé společnosti. Vždy se zdůrazňovalo, že v mládeži je budoucnost národa, vlasti, státu, společnosti, lidstva. Děláme opravdu všechno pro to, aby mládež byla k takové odpovědnosti lidsky, morálně i odborně připravena a to nejen ku prospěchu svého národa a svého státu, ale všeho lidstva?

Jedna dodnes významná politická strana byla svého času přesvědčena o tom, že k první světové válce nikdy nedojde, protože její členové – příslušníci států stojících proti sobě – nebudou střílet a zabíjet se navzájem, ale naopak složí zbraně a vzájemně se obejmou. Opak byl skutečností. V dnešním nemocném světě a lidsky, morálně, nábožensky, národnostně i ekonomicky rozložené a nemocné společnosti nevidím jiné cesty než soustředit největší pozornost na kvalitu učitelů a profesorů a vychovatelů všech stupňů, kvalitu, která bude schopna zajistit vysokou úroveň vzdělávání a výchovy mládeže celého světa. Neboť být učitelem, to není jen zaměstnání, to je poslání. Se vším, co tento pojem obsahuje a zahrnuje. Čím více bude společnost své příští nastupující generaci život ve všech směrech ulehčovat a usnadňovat, tím horší výsledky a výstupy může od ní očekávat. A čím kvalitnější bude mít společnost učitele všeho druhu, tím kvalitnější bude výchova mládeže a tudíž tím po všech stránkách vzdělanější a lepší bude i mládež.

Skautské hnutí je jedním z těch, která prokázala připravenost a kvalitu svého výchovného programu, naplňující současné potřeby, požadavky a nároky společnosti a nabídla ho všem nezištně k využití. I když skautské hnutí není jediné, které může mládeži nabídnout pozitivní výchovu, během oněch zmíněných sto let své existence a svého úspěšného působení se stalo nenahraditelným a nezastupitelným. Konec konců, dokladem toho je skutečnost, že nacistické, fašistické i komunistické totalitární režimy skautské hnutí potlačily a zakázaly. Spousta skautů a skautek byla uvězněna a někteří a některé skončily na popravišti. Skauting totiž vždy plul proti proudu a proto svými idejemi a svým programem pozitivní výchovy mladé generace dokonce i tzv. „normální“ demokratické společnosti (přesněji – společnosti, která se za normální vydává a sama sebe za ni považuje) prostě vadí a překází.

Skautské hnutí je založeno na třech základních principech – povinnosti k Bohu, k druhým (k bližním) a k sobě, které jsou odvozeny ze skautského slibu a skautského zákona. Skautský zákon vychází z Mojžíšova desatera. Skautské hnutí je definováno *jako dobrovolné nepolitické výchovné hnutí mladých lidí, přístupné všem bez rozdílu původu, rasy nebo náboženství, v souladu s posláním, zásadami a metodou, jak je stanovil zakladatel hnutí Baden-Powell*. Posláním skautského hnutí je *přispívat k rozvoji mladých lidí, aby plně rozvinuli své tělesné, duševní, společenské a duchovní možnosti jako jednotlivci, odpovědní občané a jako členové místních, národních a mezinárodních společenství*. K tomu slouží skautská metoda, zahrnující mimo jiné skautský zákon a skautský slib, povinnost dobrého skutku, učení se činností, družinový systém a pobyt v přírodě. Výchova je považována za celoživotní proces, jejímž cílem je, aby se pro každého skauta a pro každou skautku stal skauting smyslem jeho života, i když mnozí skautské hnutí v roverském věku či v dospělosti opustí. Měli by si být vědomi skautského slibu a jeho platnosti po celý život. I když se o skautingu hovoří jako o hnutí pro mladé, významnou roli v něm sehrávají dospělí skauti a dospělé skautky – vůdcové oddílů, smeček a rojů, oldskauti a oldskautky. Pro rovery a oldskauty platí povinnost *služby*, služby skautskému hnutí, bližním, národu, státu a lidstvu, skautské činovníky a oldskauty pak navíc zavazují zásady *povinnost – odpovědnost – kázeň*.

Skauti pořádají celou řadu slavnostních národních i světových setkání, z nichž nejvýznamnějším je Jamboree, kterého se v poslední době zúčastňují desetitisíce skautů a skautek z celého světa. Tam dochází i k bratrskému mírovému poznávání se mladých skautů a skautek ze zemí a států, jejichž dospělí stojí proti sobě v nepřátelství či téměř ve válečném konfliktu. Tady se navazují mezinárodní vztahy a přátelství, z nichž některá mohou trvat celý život. Je radost pozorovat tyto mladé lidi všech náboženství a barev pleti ze všech

kontinentů, jak je skauting a světové bratrství, které nezná hranic, spojuje. Na setkáních jako je Jamboree bychom mohli spatřovat počátky světového bratrství a světového míru pro budoucí generace, jejichž hlasateli jsou a budou skauti a skauti z celého světa. Snad je to iluze, snad je to jen naivní představa či neuskutečnitelné přání. Ale v současné době ve všech směrech nemocná planeta Země takové vztahy naléhavě potřebuje. Odpovědnost skautského hnutí a jednotlivých skautů a skautek je velká. A ve skautském hnutí je také špetka naděje všeho lidstva v lepší příští.

Můžeme se zamyslet nad tím, jakou hodnotu má lidský život. V dnešní době, kdy lékaři jsou schopni zachránit život tisícům předčasně narozených dětí, kdy v civilizovaných zemích klesá kojenecká úmrtnost a prodlužuje se lidský život, mnoho dětí i dospělých trpí hladem a šíří se ve světě terorismus, násilí, vraždy a stále hrozí světový válečný konflikt, je třeba hledat odpověď na otázku *jakou cenu má lidský život*. Titíž lékaři ovšem, vázaní svou Hippokratovou přísahou, však upírají právo na život milionům dětí nenarozených. Ano, jakou cenu má lidský život, když tolik lidí zahyne jen při dopravních nehodách? Kolik lidí – dospělých i dětí – přijde o život při stále na různých místech světa probíhajících lokálních ozbrojených konfliktech a kolik by jich zahynulo ve třetí světové válce, která by nepochybně byla vedena moderními prostředky všeho druhu? Kolik dětí zemře ještě dříve, než se narodí? Namísto duchovního a duševního primitivismu a neustále se rozvíjející konzumní společnosti a tržního hospodářství se všemi negativními důsledky, které tento rozvoj provázejí, je to právě skautské hnutí, které již více jak sto let nabízí jedno z možných pozitivních a smysluplných řešení. Bude mít lidstvo zájem tuto nabídku využít ve větším rozsahu než je tomu dosud? Uvědomují si lidé, kam život na planetě Zemi spěje a jaká katastrofa mu hrozí? Jaká budoucnost čeká příští generace? Má tedy kontroverzní politolog Charles Murray pravdu nebo se ve svých soudech mýlí? Skautské hnutí již více jak sto let nabízí pomoc v této pro lidstvo a svět složité situaci. Bude tato nabídka využita ku prospěchu společnosti ve větším rozsahu, než jak je tomu dosud?

Můj velký dík patří bratru Ing. Zdeňkovi Navrátilovi - Fetiškovi za jeho komentář k rukopisu, který přispěl ke zkvalitnění mého textu.

Roudnice nad Labem, duben 2013
Jiří Čejka - Péguy